

Л. С. Шевченко, д. е. н., професор
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ЕНДАВМЕНТ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТУ

Ендавмент (від англ. *endowment* – вклад, дар, пожертвування) – це ресурсний капітал, який надається благодійниками (спонсорами, донорами) для фінансування статутних потреб і діяльності неприбуткових організацій – закладів освіти, медицини, культури, релігійних або спортивних організацій. Благодійники спрямовують свої кошти до ендавмент-фонду, залишаючи за собою право контролю діяльності фонду і тієї організації, на підтримку якої він був створений. Далі ендавмент-фонд передає капітал у довірче управління спеціальній структурі (створеній фондом або самостійній управлінській компанії), яка інвестує кошти в акції, нерухомість, пайові фонди або розміщує на банківських депозитах. Прибуток від управління капіталом (інвестиційний дохід) належить організації і використовується для фінансування її програм, а сам капітал ендавменту залишається недоторканим.

Найбільш відомі ендавмент-фонди – Нобелівський, Фонд Сороса, аналітичні центри провідних партій США, Фонд Карнегі за міжнародний мир (Carnegie Endowment for International Peace — CEIP).

Важливе значення має створення ендавмент-фондів вищими навчальними закладами. У США шість університетів на кінець 2013 р. мали ендавмент-фонди понад \$10 млрд кожний – Гарвард (найбільший ендавмент у світі – \$32,334 млрд), Єль (\$20,780 млрд), Техаський університет (\$20,448 млрд), Стенфорд (\$18,668 млрд), Принстон (\$18,2 млрд), Масачусетський технологічний інститут (\$11,005 млрд) [1]. Неважко збагнути, що максимальні ендавменти мають саме ті університети, які посідають провідні місця у рейтингах кращих університетів світу (THE World University Rankings, QS World University Ranking, Academic Ranking of World Universities та ін.) та рейтингу репутації світових ВНЗ World Reputation Rankings.

Звернемо увагу на такі моменти. Перший – для багатьох американських університетів надходження від ендавмент-фондів є доволі значною статтею доходів. Середня прибутковість інвестицій ендавмент-фондів з капіталом понад \$1 млрд у 2013 фінансовому році склала 11,7 % річних, від 20 % до 40 % доходу від використання ендавментів пішло на фінансуванні освітньої діяльності ВНЗ; приблизно половину доходів реінвестовано.

Другий – використання коштів ендавмент-фондів передбачає реалізацію спеціальної інвестиційної стратегії. Тривалий час ВНЗ розміщували кошти винятково на внутрішньому ринку в цінні папери компаній і банківські депозити, однак у 1980-ті рр. доходність останніх виявилася нижчою за інфляцію, а капітал почав знецінюватися. Тому університети переорієнтувалися

на зарубіжні ринки та на ризиковані альтернативні активи. До останніх належать *private equity* (позабіржові вкладення); альтернативні інвестиції у хеджеві фонди, фонди абсолютної доходності, фонди нейтральні до ринку, довгі/короткі, 130/30, фонди подій та деривативи; венчурний капітал; інвестиції у нерухомість поза кампусом; товари і ф'ючерси на товари. Від такої практики не відмовилися навіть після фінансової кризи 2007-2008 рр., коли альтернативні активи виявилися неліквідними, і ендавменти були змушені продавати їх за заниженими цінами. У 2013 фінансовому році, за даними американської організації NACUBO (The National Association of College and University Business Officers), у середньому ендавменти, капітал яких перевищує \$1 млрд, 53 % коштів інвестували саме в альтернативні стратегії [2, с. 2, 5]. Ендавмент Гарварда, наприклад, скуповує землі в Африці і навіть придбав на \$100 млн акцій російського ВТБ.

Третій – важливе значення має державна підтримка корпоративних донорів університетів. Так, у США, Великій Британії, Австралії, Індонезії і Італії внески благодійників до університетських ендавментів повністю звільнені від податку на прибуток. У багатьох країнах діють спеціальні податкові пільги для компаній з метою розширення їх партнерства з університетами.

Закон України «Про вищу освіту» (ст. 70, п. 3) надає право вищим навчальним закладам у порядку, визначеному законом, та відповідно до статуту засновувати *сталий фонд (ендавмент)*. Український законодавець визначає сталий фонд (ендавмент) ВНЗ як суму коштів або вартість іншого майна, призначену для інвестування або капіталізації на строк не менше 36 місяців, пасивні доходи від якої використовуються вищим навчальним закладом з метою здійснення його статутної діяльності у порядку, визначеному благодійником або уповноваженою ним особою.

Однак формування ендавмент-фондів українськими ВНЗ гальмують низка нерозв'язаних проблем: 1) низький рівень довіри до системи української вищої освіти, низька репутація ВНЗ; 2) слабка активність випускників університетів як можливих донорів через невисокі доходи та негативні спогади про навчання (недостатню увагу викладачів до своїх студентів, хабарництво тощо); 3) недовіра потенційних благодійників до напрямів використання коштів та неможливість їх контролювати; 4) нерозвиненість практики благодійництва в цілому; 5) неврегульованість податкових пільг та форм державної підтримки благодійництва.

Література:

1. List of colleges and universities in the United States by endowment [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_colleges_and_universities_in_the_United_States_by_endowment
2. Educational Endowments' Investment Return Averaged 11,7 % in FY 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nacubo.org/Documents/Endowment_Files/2013NCSEPressRealeaseFinal.pdf